

**ZAMONAVIY FILOLOGIK TA'LIMNING
LINGVISTIK VA KULTUROLOGIK
ASPEKTLARI: LISONIY VA MADANIY MULOQOT**

**ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ
АСПЕКТЫ СОВРЕМЕННОГО ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ: ДИАЛОГ ЯЗЫКОВ И КУЛЬТУР**

**Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari
Samarqand, 2025-yil 26-27-aprel**

**Материалы международной научно-практической
конференции Самарканд, 26-27 апреля 2025 года**

2025

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

Roman-german tillari fakulteti

Rus filologiyasi kafedrası

**ZAMONAVIY FILOLOGIK TA’LIMNING LINGVISTIK
VA KULTUROLOGIK ASPEKTLARI: LISONIY VA
MADANIY MULOQOT**

**Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari
Samarqand, 2025-yil 26-27-aprel**

**ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ
АСПЕКТЫ СОВРЕМЕННОГО ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ: ДИАЛОГ ЯЗЫКОВ И КУЛЬТУР**

**Материалы международной научно-практической конференции
Самарканд, 26-27 апреля 2025 года**

**“Samarqand davlat chet tillar instituti” nashriyoti
Samarqand – 2025**

UO‘K: 771.36.3

Zamonaviy filologik ta`limning lingvistik va kulturologik aspektlari: lisoniy va madaniy muloqot. Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami. – Samarqand: “Samarqand davlat chet tillar instituti” nashriyoti, 2025. – 216 bet.

Mazkur ilmiy maqolalar to‘plami Samarqand davlat chet tillar instituti rus filologiyasi kafedrasining fidoyi olimlari ilmiy-pedagogik jamoasi tashabbusi va tashkilotchiligida “Zamonaviy filologik ta`limning lingvistik va kulturologik aspektlari: lisoniy va madaniy muloqot” mavzusidagi nufuzli Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallaridan tashkil topgan. Unda sohada e’tirof etilgan taniqli filolog olimlar, yetuk mutaxassislar bilan bir qatorda, sohaga endi qadam qo‘yayotgan yosh tadqiqotchilar, magistrant va aspirantlarning dastlabki tadqiqotlariga bag‘ishlangan maqolalari, ilmiy xabarlari joy olgan.

Ilmiy konferensiya materiallari filolog-mutaxassislar, sohada faoliyat olib borayotgan pedagoglar hamda zamonaviy filologik ta`lim va tadqiqotlar bilan qiziquvchi keng mutaxassislar jamoasiga mo‘ljallangan.

Tahrir hay’ati:

Umurova G.H., f.f.d., professor - rais
Jo‘raqulov R.D., f.f.n., professor - kotib
Eshqobilov A.K., PhD, dotsent - mas’ul muharrir
Xudoyberdieva D.M., PhD, dotsent - a’zo
Musinova Z.T. dotsent - a’zo

Maqolalar mazmuni, ularda keltirilgan dalillar va iqtiboslar sifati hamda originalligi uchun mualliflar shaxsan mas’ul hisoblanishadi.

SHOIR FAQIRIYNING DEVONI TAHLILI

A.G'.Xo`jayev, Qarshi davlat texnika universiteti
katta o`qituvchisi

XIX asr oxiri XX asr boshlarida O`rta Osiyo xalqlarining “milliy uyg`onish” deb atalgan davrida amal qilgan ijtimoiy-siyosiy va madaniy-adabiy harakat muammolarini o`rganish hozirgi kunda ham dolzarb bo`lib, davom etmoqda.

O`zbek jadid demokratik adabiyotining Xorazm adabiy harakatchiligidagi zamon bilan hamnafas, hamfikir ilg`or fikrlovchi namoyandalari ijodini xonlik tuzumidagi oddiy, taraqqiyotdan orqada bo`lgan hayot buka olmadi. Ular Ahmad Donish, Muqimiy, Furqat, Zavqiy, Avaz O`tar kabi ilg`or zamondoshlarining fikr-g`oyalarning davomchisi sifatida maydonga chiqdilar.

“Barchamizga ayonki, “Tilda, fikrda, ishda birlik” degan ezgu g`oya bilan maydonga chiqqan jadid bobolarimiz xalqlarimizni jaholat va qoloqlikdan olib chiqish, ularni g`aflat botqog`idan qutqarishning asosiy yo`li – bilim va ma`rifatda, dunyoviy taraqqiyotni egallashda, deb bildilar”. [Sh. Mirziyoyev. Xalqaro konferentsiya]

Bu adabiyot namoyandalari o`sha davrdagi xalqning hayoti realistik lavhalarda aks ettirilishi bilan bir qatorda ziyolilarning ma`rifatli va adolatli hayot haqidagi orzu-umidlarini ham ifodalaydilar. Xalqparvarlik, vatanparvarlik, ma`rifatparvarlik g`oyalari demokratik adabiyotning asosini tashkil etadi. Bu g`oyalarni jadid namoyandalari bo`lgan shoirlar asosan nazmiyatning g`azal, muxammas, musaddas, murabba`, masnaviy kabi turlarida aks ettirganlar. “... Demokratik adabiyotda satira va yumor keng tarqaldi, bu janrda hamma demokrat shoirlar o`z qalamlarini sinab ko`rdilar, bu janr turmushning hamma sohalariga jamiyat hayotining hamma tarmoqlariga kirib bordi”. [Karimov. 56-b]

O`sha davr shoiri Laffasiy o`zining “Tazkirai shuaro” asarida shoir haqida shunday yozadi: ... “Dag`i ul o`ziga Faqiriy taxallus qilib, ancha she`rlar mashqin ham etib, turlik ma`shuqona g`azal, muxammas, hajviyotlar yozib turar erdi. Ammo oning she`rlarin Xiva musiqiyshunoslari har ma`raka, majlis, ziyofatlarda xushovozlik bilan o`qimoqqa taraqqiylik qiladur. Ammo Faqiriy shundoq xushta`bi islimgor, naqqoshkor erdikim, oning islim naqshin ko`rgan zamon usta hunarmand, naqqoshkorlik afltunlari bir ko`rmaklik bilan Faqiriyga musallam qilib, o`zlarin bino xirqasi ichra solib tillarin takallumdin xomushlig`da qilib, Faqiriyga shogird bo`lmoqni orzu qilur erdilar.” [Laffasiy. 114-b]

Faqiriydan bizga uning o`zi tomonidan tuzilgan bir devon meros bo`lib qolgan. Bu devon O`zbekiston Fanlar akademiyasi Abu Rayhon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik instituti qo`lyozmalar fondida 7693 inventar raqami bilan saqlanadi. Devon ikki qismdan tashkil topgan. Uning birinchi qismi “Debocha”, ikkinchisi esa asosiy devondir. Birinchi qismga sarlavha o`rnida “Debochai Faqiriy Xorazmiy” hijriy 1333 (melodiy – 1914-1915) deb yozilgan sahifa bilan ochiladi. Devonning bu qismi 2b-sahifadan boshlanib, 14b-sahifada tugallanadi.

Faqiriyning “Debocha”si o`z davri adabiy harakatchiligida muhim ahamiyatga ega bo`lgan hodisadir. Chunki o`zbek mumtoz adabiyotida Alisher Navoiydan so`ng o`z she`riy devonlariga “Debocha” yozish va ayniqsa, unda o`z ijodiga tanqidiy nazar bilan qarab obektiv baholash hodisalari juda kam uchraydi. Bu hol ana shu debocha davomida kelgan 186 misradan iborat bo`lgan she`rlar turkumida mahorat bilan bayon etila borganligi jihatidan ham xarakterlidir.

Qo`lyozmaning ikkinchi qismi “Devoni Faqiriyi Xorazmiy”(1333) deb nomlanib, 15a-sahifadan boshlanadi va 378 sahifada tugaydi. Sahifadagi ramkaning yuqori qismida “ushbu devoncha “Gulistoni ishq angez” ba farmoni ahhobi yoron dar zamon Sayid Isfandiyor Bahodurxon”, - degan qayd bor. Shunga asoslanib ba`zi tekshiruvchilar Faqiriy “devonini Gulistoni ishq” nomi bilan atagan” [M.Zokirov. 140-b] – deb yozadilar. Qat`iy shunday deyish, fikrimizcha ancha mahol. Bu devon va uning tarkibidagi she`rlarni sifatlash uchun keltirilgan so`zlar bo`lishi ehtimol.

Devon traditsion hamd, na`t mavzuidagi g`azallar bilan boshlanadi. Shundan so`ng Faqiriy Xorazmda yashab ijod etgan mahoratli shoir, tarixchi olim, tarjimon va xattot Munis Xorazmiyning “Shuaro” radifli g`azalini keltiradi.

Faqiriy devonining yana bir xarakterli xususiyati shuki, “Debocha”dagi kabi unda ham shoir oʻz ustozlari, zamondoshlari asarlaridan ayrimlarini, koʻpincha oʻzi yangi yaratayotgan asar mazmuniga yaqin turgan gʻazallarga namuna sifatida keltiradi. Bu namunalar kimniki va nima sababdan keltirilganligi esa sarlavhada izohlab beriladi. Bu hol devonning qimmatini yanada oshiradi.

Devonda muxammaslar orasida boshqa janrlar – masnaviy, musaddas, murabbalar aralash keltirilgani holda bir mavzuda yozilgan ikki sheʼriy janrga oid asarlar ketma-ket joylashtirila boradi. Shuningdek, devonda bolalar adabiyotiga oid 23 bayt (46misra)dan iborat 5 ta sheʼriy topishmoq mavjud.

Shoir devonni yakunlab masnaviy bilan xotima beradi.[V.Mirzayev.55-b] Xotimadan keyin Andalibning “Yusuf va Zulayxo” dostonidagi Zulayxo nomidan bitilgan gʻazalga bogʻlangan muxammasi keltiriladi. Shoir “Xotima”da bu muxammasning yaratilish sabablarini koʻrsatib oʻtadi.

Devonda Faqiriyning faqat oʻzbek tilida yozgan asarlari jamlangan. Bu haqda shoir devonning “Debocha” qismida yozadi:

Edi turk barcha sheʼrim omiyona,

Hamono varsoqi har nav fasona.[Faqiriy. Devon 8-b]

Filolog olim V.Mirzayevning “Shoir Faqiriy devonlarining qoʻlyozma nusxalari” [M.Zokirov.№21/13551/.] haqidagi ilmiy axboroti Faqiriy hayoti va adabiy merosini oʻrganishga bagʻ ishlangan maxsus maqola ekanligi bilan ajralib turadi. Unda shoir tarjimai holi va ijodiyoti qisqa yoritilib, uning OʻzFA Sharqshunoslik instituti qoʻlyozmalar fondida saqlanayotgan 7693 inventar raqamli qoʻlyozma devonining tavsifi keltiriladi.

Shoir oʻz devonini yakunlab, masnaviy yoʻlida “Xotima” yozgan.[Faqiriy. Devon179-b] Bu xotima 56 misradan iborat. Masnaviydan parchalar:

Yo rab, oʻz ahvolimi qildim kitob,

Tongla savolinggʻa ne bergum javob.

Tobeʼ oʻlub bas, shuaro ahligʻa,

Kulgu boʻlubon fuzalo ahligʻa...

Bu sifat qildim muxammas man Faqir,

Lek nuqsigʻa boʻlung islohpazir. [Faqiriy. Devon180-b]

Devon uchun yana shu narsa xarakterliki, Faqiriy koʻpchilik sheʼriy asarlariga sarlavha doirasidan chiqib ketadigan mufassal nasriy muqaddima beradi. Bular Navoiyning “Xamsa” dostonlaridagi sarlavhalarni eslatadi, lekin ulardan sal mufassalroq.

Bu devonning oʻziga xos xususiyatlaridan biri boʻlib, shoirning ijodiyotga katta masʼuliyat bilan qaraganligini koʻrsatadi.

Xulosa qilib aytganda, Faqiriyning bu devoni shoirning turli janrlarda, turli mavzularda yozilgan salmoqli lirik merosining katta bir qismidir. Soʻz borayotgan devon uning XIX asrning oxiri, XX asrning 1914-1915-yillargacha boʻlgan ijod mahsulidan boʻlib, bizning tadqiqotimizning asosiy obektidir. Bu murakkab, koʻp qirrali jarayonning taʼlim, badiiy ijod, sanʼat, matbuot va boshqa sohalardagi yangicha koʻrinishlari, milliy va umumbashariy mazmundagi insonparvarlik qarashlari bugungi tadqiqotlarda tobora yorqinroq namoyon boʻlmoqda. Bu jarayon – “jadidchilik harakati” sifatida keng yoyilib, uning faoliyat doirasi, voqe boʻlish xususiyatlari, oʻziga xosligi alohida diqqatga loyiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh.M. Mirziyoev. “Jadidlar: milliy o`zlik, istiqlol va davlatchilik g`oyalari” mavzusidagi xalqaro konferentsiya ishtirokchilariga murojaati, Toshkent, 2023-y 11-dekabr.
2. Laffasiy. “Tazkirai shuaro”, “Xorazm” tahririyat-nashr bo`limi, O`rganch shahri, 1992.
3. Abduroziq Faqiriy. Devon, O`zFASHI, qo`lyozmalar fondi, inv №7693.
4. G`Karimov. O`zbek adabiyoti tarixi, 3-kitob, ”O`qituvchi” nashriyoti, Toshkent, 1968.
5. V.Mirzayev. Faqiriy devonlarining qo`lyozma nusxalari, “O`zbek tili va adabiyoti” jurnali, 1966, №5.
6. M.Zokirov. O`zbek sovet adabiyoti tarixiga oid ba`zi mulohazalar, “Sharq yulduzi” jurnali, 1958, №4.
7. M.Zokirov. Abdurazzoq Faqiriy, Sovet O`zbekistoni gazetasi, 1966, №21/13551/.

Ахмедов Ф. Марупов Ш. Прагматический аспект художественного текста и проблемы перевода.....	156
Makhammatkulova I. Nonverbal communication in literary texts and its characteristics (with examples from english and uzbek literature).....	158
Усманова З., Насирова Х., Равшанова А. Сравнительный анализ местоимений в английском, узбекском и русском языках.....	160
Sodiqov L. Maqol va matallarning lingvomadaniy xususiyatlari.....	163
Absamatova G. The sociolinguistic power of sign language translation.....	166
Daminov N. The complexities of simultaneous interpreting from uzbek into english.....	168
Akhrorova N. Discussion of tom robinson's vulnerability in "to kill a mockingbird" by harper lee.....	170
Кенжаев А.Л., Рузибаев М.М., Тохирова С.Б. О важных образах в «Сказке о золотом петушке» А.С. Пушкина.....	172
Хўжаев А.Ф. Шоир Факирийнинг девони таҳлили.....	175
Ergasheva D., Sherzodova Sh. Global jamiyatda ingliz tilini o'rganish: samarali metodlar va texnologiyalar.....	178
Мамасолиев Илхом У., Рузбобоев М.М., Семантические заимствования в русском и узбекском языках являющиеся неотъемлемой частью языковой эволюции.....	182
Muxtorova Sh.F. Zamonaviy filologik ta'limning dolzarb lingvistik muammolari: nazariy va amaliy yondashuvlar.....	185
Nurmurotov I.B., Eshmurodova Z.Z. O'zbek va ingliz tilida punktuatsion belgilarga xos funksiyalar taraqqiyoti.....	187
Давронов Б.Б., Рузибаев М.М. Педагогический контроль и оценка учебной деятельности на уроках.....	189
Akbarov A. A. Modern strategies for stimulating students' interest in learning foreign languages: innovative methods.....	192
Israilova N.X., Matqosimova M.E., Zokirjonova Z.Sh. Interaktiv texnologiyalar asosida til o'qitishning samaradorligi: zamonaviy pedagogik yondashuvlar.....	194
Qodirova N.G'. Ingliz tilida boylikni nomlovchi frazeologik birliklarning o'zbek tiliga tarjima qilishning lingvomadaniy xususiyatlari.....	196
To'layeva M., Jo'raqulov R.D. Koreys adabiyotida ertak janrining ayrim jihatlari.....	199
Amonova D. Saida Zunnunovaning poetik uslubi.....	200
Бабакулов И.Т., Бобокулова С.А., Пулатова Л.Б., Умрзакова М.И. Об изучении словообразовательных цепочек имён существительных в русском и узбекских языках.....	203
Самадов М. Роль физической активности в улучшении учебной деятельности учащихся ...	207
Tursunkulov S.D. Ikkinchi jahon urushining o'zbek va ispan adabiyotiga ta'siri.....	209
Aminjanova M.A., Adilova S.Z. Effective ways to teach writing an essay.....	211

**ZAMONAVIY FILOLOGIK TA'LIMNING LINGVISTIK VA
KULTUROLOGIK ASPEKTLARI: LISONIY VA MADANIY
MULOQOT**

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari

Samarqand, 2025-yil 26-27-aprel

Muharrir: Rahimova Gulbaxor

Tex.muharrir: Mamatkarimova Munira

Musahhih: Abduraximov Shoxjahon

© “Samarqand davlat chet tillar instituti” nashriyoti,
140104, Samarqand sh., Bo‘stonsaroy ko‘chasi, 93.

Nashriyot tasdiqnomasi:

№ 1243-7560-5999-432c-2125-1811-8655

Bosmaxona tasdiqnomasi:

4268

Bosishga ruxsat etildi: 22.04.2025-yil.

Ofset bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84^{1/16}.

“Times New Roman” garniturasini. Ofset bosma usuli.

Hisob-nashriyot t.: 12,8. Shartli b.t.: 16,9.

Adadi: 100 nusxa. Buyurtma № 22/04.

SamDCHTI tahrir-nashriyot bo‘limida chop etildi.
Samarqand sh., Bo‘stonsaroy ko‘chasi, 93-uy.